

გლობალიზაციის გამოწვევები და საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობები

მადონა გელაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, საქართველო

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაცია, სავაჭრო პარტნიორები, ევროკავშირი, სავაჭრო ურთიერთობები, ექსპორტი, იმპორტი, სავაჭრო ბრუნვა

შესავალი

ნებისმიერი ქვეყნის მონაწილეობა გლობალიზაციაში, ეროვნული და ინტერნაციონალური ასპექტების ურთიერთ-მიმართების დიალექტიკასთან ერთად, მთელ რიგ აქტუალურ და სადისკუსიო საკითხების გარკვევასაც მოითხოვს. კერძოდ, არის თუ არა ქვეყანა მზად გლობალიზაციაში მონაწილეობის სანაცვლოდ ეროვნული სუვერენიტეტის გარკვეული ნაწილის დასათმობად? როგორია თანაფარდობა სუვერენიტეტის ამ დათმობილ ნაწილსა და გლობალიზაციიდან მიღებულ სარგებელს შორის? რა გზებით შეიძლება უფრო ეფექტიანად ჩაერთოს ქვეყანა გლობალიზაციაში - დამოუკიდებლად თუ რომელიმე რეგიონალურ გაერთიანებაში მონაწილეობის გზით? ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა ბოლო შეკითხვიდან დავიწყეთ. სავარაუდოდ, უფრო ეფექტიანია საქართველოს გლობალიზაციაში ჩართვა რომელიმე მსხვილ სტრუქტურაში მონაწილეობის გზით. წლების მანძილზე საქართველო იყო ისეთი რეგიონული გაერთიანებების წევრი, როგორიცაა: დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა (დსთ), შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია (ე.წ. „BSEC“) და „სუამი“. ცნობილი მიზეზების გამო საქართველომ გამოაცხადა დსთ-დან გამოსვლის შესახებ, დანარჩენი ორი ორგანიზაციის საქმიანობა კი, არ არის ეფექტიანი და არ იძლევა გლობალიზაციაში ჩვენი ქვეყნის აქტიური ჩართვის შესაძლებლობას.[4]

ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნება არცთუ ისე დიდია, თუ ამას დავუმატებთ იმასაც, რომ მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ) ერთ სულ მოსახლეზე საკმაოდ დაბალია, ნათელი ხდება, რომ ისედაც შემზღუდული ტევალობის ბაზარი კიდევ უფრო მცირდება, ვიწროვდება. ბაზარი შეიძლება გავაფართოვოთ მრავალი საშუალებით, მაგრამ თუ მას გავაფართოვებთ მხოლოდ შიდა ბაზრის დახმარებით, შედეგები საკმაოდ არასახარბიელო იქნება. გლობალიზაციის პროცესი ჩვენს ქვეყანას აძლევს დიდ შესაძლებლობებს, გააფართოვოს შიდა და გარე ბაზარი მრავალმხრივი შეთანხმებების გამოყენებით. ბაზრის გაფართოება გადამწყვეტ როლს თამაშობს ინვესტიციების მოცულობის ზრდაშიც.

სავაჭრო ურთიერთობები უმსხვილეს პარტნიორ ქვეყნებთან

საქართველოს უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნებში მოწინავე პოზიციები ბოლო პერიოდში სტაბილურად სამ ქვეყანას, თურქეთს, უკრაინასა და აზერბაიჯანს უკავია.

სავაჭრო ურთიერთობები თურქეთთან საქართველომ, როგორც დამოუკიდებელმა სახელმწიფომ, გასული საუკუნის 90-იან წლებში დაამყარა საქართველოს რესპუბლიკასა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის სავაჭრო და ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე (ქ. თბილისი, 30.07.92). შემდგომ პერიოდში ორმა ქვეყანამ ხელი მოაწერა 120-ზე მეტ ხელშეკრულებასა და შეთანხმებას, რომელთაც ხელი შეუწყეს მეზობელ სახელმწიფოებს შორის სავაჭრო და ეკონომიკური ურთიერთობების შემდგომ განვითარებასა და გაღრმავებას. დიდი ხნის ისტორია აქვს საქართველოს სავაჭრო და ეკონომიკურ თანამშრომლობას უკრაინასა და აზერბაიჯანთან. საბჭოთა ხელისუფლების წლებში აღნიშნულ ქვეყნებთან ურთიერთობა მოკავშირე რესპუბლიკების რანგში ხორციელდებოდა, ხოლო საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ დამოუკიდებელი სახელმწიფოების რანგში დამყარდა.

ბოლო წლების განმავლობაში თურქეთი, უკრაინა და აზერბაიჯანი ათ უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანაში პირველ-სამ ადგილს ინაწილებდა, გამონაკლისი იყო გასული 2015 წელი, როდესაც უკრაინაში არსებული საომარი მდგომარეობის გამო მკვეთრად შეირყა ქვეყნის როგორც პოლიტიკური, ასევე ეკონომიკური მდგომარეობა. 2015 წელს ათი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორის წილმა საქართველოს მთლიან სავაჭრო სავაჭრო ბრუნვაში 64 პროცენტი შეადგინა. უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორებია თურქეთი (1517 მლნ. აშშ დოლარი), რუსეთი (789 მლნ. აშშ დოლარი) და აზერბაიჯანი (783 მლნ. აშშ დოლარი).[5]

საქართველოს სავაჭრო სავაჭრო ურთიერთობები მთელი რიგი პრობლემებითა და თავისებურებებით ხასიათდება, მაგრამ ისიც ცხადია, რომ თანამედროვე ეტაპზე საქართველოსათვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს განვითარებულ ქვეყნებთან სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის გაღრმავებას, ვიდრე განვითარების იგივე დონის ქვეყნებთან. ამას უპირატესად განაპირობებს ქვეყნის მზარდი ტექნოლოგიური დამოკიდებულება განვითარებულ ქვეყნებზე. განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, რომელიც ამ ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების, ექსპორტის გაზრდის და მათი მსოფლიო ეკონომიკასა და ვაჭრობაში ინტეგრაციის ერთ-ერთ ძირითად საფუძველს წარმოადგენს; საქართველოს ექსპორტის სტიმულირებას და სავაჭრო სავაჭრო ბალანსის საღრმად შემცირებას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს. უდაოა რომ, უნდა გაიზარდოს განვითარებული ქვეყნების წილი საქართველოს ექსპორტში, რაც გაზრდის საქსპორ-

ტო პროდუქციის კონკურენტუნარიანობას. განვითარებული ქვეყნებთან სავაჭრო თანამშრომლობის გაზრდა არის არა მართო ადგილობრივი წარმოების განვითარების სტიმული, არამედ ინვესტიციების მოზიდვის საფუძველია; საქართველოს სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის მასშტაბები მნიშვნელოვნად უნდა გაიზარდოს ევროკავშირის ქვეყნებთან; და რაც მთავარია, საქართველოს სატრანზიტო პოტენციალის გამოყენების პერსპექტივა რეალობად უნდა ვაქციოთ, რაც მნიშვნელოვნად გაზრდის საქართველოს სავაჭრო-ეკონომიკურ თანამშრომლობას მსოფლიო თანამეგობრობასთან და გლობალიზაციის პირობებში ხელს შეუწყობს, რომ საქართველომ ღირსეული ადგილი დაიკავოს მსოფლიო ვაჭრობაში.[3]

საქართველოს ხელისუფლებისათვის ექსპორტი მთავალი ეკონომიკური ზრდის წყაროა. საქართველოს მცირე საექსპორტო ბაზის გათვალისწინებით შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ წარმატებული რეფორმები უფრო ახალი საექსპორტო პროდუქტების შექმნას შეუწყობს ხელს, ვიდრე არსებულის გაფართოებას. ეს ვარაუდი განსაკუთრებით მართლდება, როდესაც არსებული საექსპორტო კალათა თითქმის არანაირ გადამამუშავებელ პროდუქტს არ შეიცავს. ჯერჯერობით საქართველოს მრეწველობის რამდენიმე სექტორი შრომის საერთაშორისო დანაწილების მიღმაა. საექსპორტო პოტენციალი კვლავ გამოუყენებელია. რეალური ეკონომიკური ზრდის არსებითი მატება, სავარაუდოდ, საქართველოს საექსპორტო კალათის მნიშვნელოვან სტრუქტურულ ცვლილებებს დაემთხვა. ამიტომ ექსპორტის ხელშეწყობის პოლიტიკის მიზანი იმავე პროდუქტის მოცულობის გაზრდა კი არ უნდა იყოს, არამედ იმ ახალი საექსპორტო პროდუქტების აღმოჩენა და გამოყენება, რომელთა კონკურენტული წარმოება შესაძლებელია შედარებით დაბალი სავაჭრო ბარიერებისა და ბაზრის განვითარების ხელშეწყობის ადგილობრივი პოლიტიკის განხორციელებით.

სავაჭრო ურთიერთობების განვითარების რეგულაციები

საგარეო სავაჭრო ურთიერთობების ტენდენციების უკეთ შეფასებისათვის უფრო დაწვრილებით უნდა განვიხილოთ ქვეყნის საგარეო სავაჭრო ბრუნვა, ექსპორტ-იმპორტი, უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნები, უმსხვილესი საიმპორტო და საექსპორტო სასაქონლო ჯგუფები და სხვა მაჩვენებლები.

2000 წელს ქვეყანა მიიღეს მსოფლიო ვაჭრობის ორგანიზაციაში (მვო), რის შედეგადაც ქვეყანაში გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები სავაჭრო პოლიტიკის განვითარების თვალსაზრისით, რაც შემდეგში გამოიხატა:

- დაწესდა დაბალი საიმპორტო ტარიფები, ხშირ შემთხვევაში კი მთლიანად გაუქმდა იგი;
- 16 ტარიფიდან დარჩა მხოლოდ სამი (0%, 5%, 12%);
- გაუქმდა იმპორტისა და ექსპორტის კვოტები;
- დღე და აქციზი ადგილობრივ და იმპორტირებულ საქონელზე გათანაბრებულია;

- შეიზღუდა საექსპორტო და საიმპორტო ლიცენზიების რაოდენობა.

ქვეყანაში მიღწეულ იქნა ხელსაყრელი სავაჭრო რეჟიმები, რაც მას მსოფლიოს ბაზრებზე მიმზიდველს ხდის. ეს აისახა იმაში, რომ, ჯერ ერთი, მსოფლიო ვაჭრობის ორგანიზაციაში შემავალ ქვეყნებთან ერთად შემუშავდა ტარიფების ერთიანი სისტემა, რომელიც დაბალია მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან შედარებით; და მეორე, უპირატესი ვაჭრობის რეჟიმი დაწესდა აშშ-თან, კანადასთან, შვეიცარიასა და იაპონიასთან. 2000 წელს უკვე მსოფლიოს 87 სახელმწიფოში საქართველოდან განხორციელდა \$323.9 მლნ ღირებულების ექსპორტი. იმპორტირებული პროდუქციის ღირებულებამ 92 ქვეყნიდან \$709.5 მლნ შეადგინა. 2001 წელს 81 ქვეყანაში ექსპორტირებული პროდუქციის მოცულობამ \$317.2 მლნ შეადგინა, ხოლო 104 ქვეყნიდან იმპორტირებულ იქნა \$752 მლნ ღირებულების პროდუქცია.

2002 წლის მონაცემებით, საქართველოდან 86 ქვეყანაში განხორციელდა \$345.7 მლნ ღირებულების პროდუქციის ექსპორტი. იმპორტის მოცულობამ კი \$794.7 მლნ შეადგინა მსოფლიოს 111 სახელმწიფოდან.

2003 წელს ექსპორტირებულ იქნა \$461.3 მლნ პროდუქცია 83 ქვეყანაში, ხოლო 112 ქვეყნიდან იმპორტირებული პროდუქცია \$1,139 მლნ-ია.

2004 წელს ექსპორტის მოცულობა მკვეთრად გაიზარდა და \$646.9 მლნ შეადგინა მსოფლიოს 80 ქვეყანაში. იმპორტი კი \$1,844.3 მლნ იყო 117 ქვეყნიდან.

2005 წელს საქართველომ აამოქმედა ახალი საგადასახადო კოდექსი, რომლითაც მნიშვნელოვნად შემცირდა საგადასახადო განაკვეთები. საგადასახადო სისტემაში მოხდა მნიშვნელოვანი ინსტიტუციური ცვლილებები. შემცირდა გადასახადების რაოდენობა, 5 სახელმწიფო: საშემოსავლო, აქციზი, დღგ, საბაჟო, მოგების გადასახადები და 2 ადგილობრივი. ადგილობრივი გადასახადები განისაზღვრება მმართველობის ადგილობრივი ორგანოების მიერ. 2005 წლის მონაცემებით, საქართველოს ექსპორტმა \$865.5 მლნ-ს მიაღწია. პროდუქციის გატანა ხდებოდა მსოფლიოს 94 სახელმწიფოში, ხოლო 120 ქვეყნიდან იმპორტირებული იქნა \$2,487.5 მლნ ღირებულების საქონელი.

2006 წელს მსოფლიოს 100 ქვეყანაში საქართველოდან განხორციელდა \$993.2 მლნ ღირებულების ექსპორტი. იმპორტირებული პროდუქციის ღირებულებამ 121 ქვეყნიდან \$3,680.8 შეადგინა.

2007 წელს უარყოფითმა სავაჭრო ბალანსმა 100 პარტნიორ ქვეყანასთან სავაჭრო დეფიციტის სახით 4122,3 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, ნაცვლად 104 ქვეყნისა და 2850,8 მლნ. აშშ დოლარისა, რაც დაფიქსირდა 2006 წელს. 2007 წელს ქვეყანას დადებითი სავაჭრო ბალანსი ქონდა 23 ქვეყანასთან (145,8 მლნ. აშშ დოლარი), ნაცვლად 28 ქვეყნისა და 109,2 მლნ. აშშ დოლარისა, რაც წინა წელს დაფიქსირდა. ექსპორტმა შეადგინა \$1,232.1 მლნ., ხოლო იმპორტირებული პროდუქციის ღირებულებამ \$5,212.2 მლნ-ს მიაღწია.[2]

2008 წელს 20%-იანი სოციალური გადასახადი, რომელსაც იხდიდა ბიზნესი და საშემოსავლო გადასახადი

12%-ის ოდენობით, გაერთიანდა 25%-იან საშემოსავლო გადასახადში; 2008 წლის 1 იანვრიდან კორპორაციული მოგების გადასახადი შემცირდა 20-დან 15%-მდე, დივიდენდები გათავისუფლდა გადასახადისგან; 28%-იანი დღგ არის აუცილებელი იმ მეწარმეებისათვის, რომელთა წლიური ბრუნვა აჭარბებს 100 ათას ლარს; ექსპორტის საერთაშორისო გადაზიდვები, ტურიზმი და სხვა მომსახურება ექვემდებარება ნულოვან დღგ-ს. 2010 წელს ჩატარებული საგადასახადო რეფორმის შედეგად ბიზნესი დაექვემდებარა დიფერენცირებულ დაბეგვრას. გამოიყო მისი სახეები: მიკრო,

მცირე და საშუალო. მეწარმეების 30 ათას ლარზე ნაკლები საშუალო წლიური ბრუნვა არ ექვემდებარება დაბეგვრას.

იმ მიზნით, რომ ქვეყანაში არ შეზღუდულიყო ბიზნესის განვითარება, მნიშვნელოვნად გამარტივდა ლიცენზირებისა და ნებართვის გაცემის მოთხოვნები, ლიცენზიები შემცირდა 98%-ით, გაუქმდა 756 ლიცენზია, დაწესდა ლიცენზირების ახალი რეჟიმები. საქართველოს საგარეო ვაჭრობაში ჩამოყალიბებულ ზოგად ტენდენციებს 2007-2014 წლებში ასახავს ქვემოთ მოტანილი ცხრილი, საიდანაც ნათლად ჩანს, რომ ფაქტობრივად ისევე როგორც წინა წლებში,

ცხრილი №1. საქართველოს საგარეო ვაჭრობის განზოგადებული მაჩვენებლები 2007-2014 წწ.

მლნ. აშშ დოლარი	2007 წელი	2008 წელი	2009 წელი	2010 წელი	2011 წელი	2012 წელი	2013 წელი	2014 წელი
ექსპორტი(FOB)	1232	1 495	1 134	1 677	2 189	2 377	2 909	2861
იმპორტი(CIF)	5212	6 302	4 500	5 257	7 058	7 842	7 874	8596
ბრუნვა	6444	7 797	5 634	6 935	9 247	10 220	10 784	11457
სალდო	-3980	-4 806	-3 367	-3 580	-4 869	-5 465	-4965	-5735

ცხრილი №2. საქართველოს საგარეო ვაჭრობა ქვეყნების ჯგუფების მიხედვით 2010-2014 წწ.

მლნ. აშშ დოლარი	2010 წელი	2011 წელი	2012 წელი	2013 წელი	2014 წელი
ექსპორტი, სულ	1 4951	1 134	1 677	2 189	2 377
მათ შორის:					
ევროკავშირის ქვეყნები (27) -	335	238	310	424	353
შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის ქვეყნები -	884	697	898	1 185	1 331
სუამის ქვეყნები -	339	251	374	578	805
დსთ-ის ქვეყნები -	541	416	677	1 053	1 246
მსოფლიოს სავაჭრო ორგანიზაციის ქვეყნები -	920	667	931	1 051	1 034
ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ქვეყნები -	752	521	741	814	790
იმპორტი, სულ	6 302	4 500	5 257	7 058	7 842
მათ შორის:					
ევროკავშირის ქვეყნები (27) -	1 756	1 336	1 467	2 053	2 427
შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის ქვეყნები -	2 981	2 288	2 620	3 553	3 761
სუამის ქვეყნები -	1 269	835	1 050	1 323	1 241
დსთ-ის ქვეყნები -	1 998	1 298	1 588	1 942	1 997
მსოფლიოს სავაჭრო ორგანიზაციის ქვეყნები -	3 886	2 926	3 226	4 432	5 089
ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ქვეყნები -	3 069	2 303	2 516	3 388	3 930

იზრდება საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვა, მაგრამ უფრო მაღალი ტემპით იზრდება სავაჭრო დეფიციტი და შესაბამისად არ იზრდება ექსპორტით იმპორტის გადაფარვის კოეფიციენტი. იზრდება ვაჭრობის გეოგრაფია და სავაჭრო ქვეყნების რაოდენობა, მაგრამ არ იზრდება ქვეყანათა რაოდენობა, რომელთანაც საქართველოს დადებითი სავაჭრო ბალანსი აქვს. ასევე მართალია მთლიანობაში წინა პერიოდთან შედარებით საქსპორტო მაჩვენებელი იზრდება, მაგრამ არ იცვლება საქსპორტო სასაქონლო სტრუქტურაც.

2014 წელს საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ ევროკავშირის ქვეყნებთან 2990 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა (2013 წელს – 2879 მლნ. აშშ დოლარი), რაც წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელზე 4 პროცენტით მეტია (ზრდა იყო 2013 წელსაც და ის წინა წელთან შედარებით 3 პროცენტით განისაზღვრა). აქედან ექსპორტი 621 მლნ. აშშ დოლარი იყო (2 პროცენტით მეტი), ხოლო იმპორტი 2369 მლნ. აშშ დოლარი (4 პროცენტით მეტი). საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში ამ ქვეყნების წილმა 26 პროცენტი შეადგინა, მათ შორის ექსპორტში 22 პროცენტი და იმპორტში 28 პროცენტი (2013 წელს შესაბამისად 26, 21 და 28 პროცენტი). ევროკავშირის ქვეყნებზე მოდიოდა სავაჭრო დეფიციტის 30 პროცენტი (2013 წელს 32 პროცენტი).

დსთ-ის ქვეყნებთან საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ 2014 წელს 3593 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა (2013 წელთან შედარებით 5 პროცენტით ნაკლები). აქედან ექსპორტი 1465 მლნ. აშშ დოლარი (10 პროცენტით ნაკლები), ხოლო იმპორტი 2127 მლნ. აშშ დოლარი იყო (2 პროცენტით ნაკლები). საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში დსთ-ის ქვეყნების წილი 31 პროცენტი იყო, მათ შორის ექსპორტში 51 პროცენტი და იმპორტში 25 პროცენტი (2013 წელს შესაბამისად 35, 56 და 27 პროცენტი). 2014 წელს დსთ-ის ქვეყნებზე მოდიოდა სავაჭრო დეფიციტის 12 პროცენტი (2013 წელს ასევე 11 პროცენტი).

2013 წელს ათი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორის წილმა საქართველოს მთლიან საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში 66 პროცენტი შეადგინა. უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორებია თურქეთი (1529 მლნ. აშშ დოლარი), აზერბაიჯანი (1348 მლნ. აშშ დოლარი) და უკრაინა (795 მლნ. აშშ დოლარი). [5]

საქართველოსათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობების გაზრდას ევროკავშირთან. ევროკავშირის ბაზარი ერთ-ერთი უდიდესია მსოფლიოში და მასზე მოდის დაახლოებით მსოფლიო ვაჭრობის 20%. საქართველოს ექსპორტს ევროკავშირში მზარდი ტენდენცია ახასიათებს, მაგრამ იმპორტის მოცულობასთან შედარებით უმნიშვნელოა, რაც მკვეთრად გამოხატული უარყოფითი ბალანსით ხასიათდება. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციისა და ინტეგრაციის პირობებში საქართველოსათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ევროკავშირთან სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების მასშტაბების გაზრდას. მით უფრო როცა საქართველოს სტრატეგიულ და სავაჭრო-ეკონომიკურ ინტერესში შედის ევროკავშირის წევრობისკენ სვლა. მნიშვნელოვანია აგრეთვე, ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკის პირობებში, ევროკავშირთან ბაზრების ორმხრივ დონეზე გახსნა. არნიშნულს აქვს როგორც

დადებითი ისე უარყოფითი მხარეები, მაგრამ პერსპექტივაში, გრძელვადიან პერიოდში საქართველო აუცილებლად მოიგებს. ორმხრივი ეკონომიკური საზღვრების გახსნა ხელს შეუწყობს საქსპორტო ბაზრის დივერსიფიკაციას და შეამცირებს ქვეყნის დამოკიდებლობას ცალკეულ ბაზრებზე. ევროკავშირის დიდ ბაზარზე საქართველოს ექსპორტის უმნიშვნელო მოცულობის გათვალისწინებით ქართული პროდუქციის იმპორტი არანაირ საფრთხეს არ შეუქმნის ევროკავშირის შიდა ბაზარს. საქართველოს ჩართვა ევროპის სავაჭრო-ეკონომიკურ სივრცეში კი ხელს შეუწყობს ქვეყნის სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის რიგი დარგების კონკურენტუნარიანობის ზრდას მსოფლიო ბაზარზე, საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, ქვეყანაში საშუალო ფენის გაძლიერებას, ეკონომიკურ და სამართლებრივ სფეროში ევროპული ნორმების დამკვიდრებას, სტანდარტებთან და სხვა არასატარიფო ბარიერებთან დაკავშირებული საკითხების დარეგულირებას. ყველაფერი ეს ხელს შეუწყობს ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების გაზრდას, რაც თავის მხრივ გაზრდის სავაჭრო თანამშრომლობას განვითარებულ ქვეყნებთან.

საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვის სასაქონლო სტრუქტურა

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ძირითადი სასაქონლო სტრუქტურის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურა დამოკიდებულია იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურისაგან. როდესაც იმპორტი თითქმის 450%-ით მეტია ექსპორტზე, იმპორტი არაა ორიენტირებული ინვესტიციურ საქონელზე, ხოლო ექსპორტს სანედლეულო მიმართულება აქვს, მასში მზა პროდუქციის ხვედრითი წილი მცირეა.

2013 წელს სასაქონლო ჯგუფებიდან საქსპორტო ათეულში პირველი ადგილი კვლავ მსუბუქმა ავტომობილებმა დაიკავა და 704 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, მთელი ექსპორტის 24 პროცენტი. 2014 წელს ეს ტენდენცია შენარჩუნებულია, თუმცა მოცულობა მკვეთრად შემცირდა და შეადგინა 518 მლნ. ლარი, რაც მთელი ექსპორტის 18 პროცენტია. ფეროშენადნობების ექსპორტი უდრიდა 230 მლნ. აშშ დოლარს, ხოლო მისი წილი მთლიან ექსპორტში 8 პროცენტს. მესამე ადგილზე თხილისა და სხვა კაკალის ჯგუფი დაფიქსირდა. ამ სასაქონლო ჯგუფის ექსპორტმა 167 მლნ. აშშ დოლარი და მთელი ექსპორტის 6 პროცენტი შეადგინა. ეს ტენდენცია შენარჩუნებულია 2014 წლის მონაცემებითაც. კერძოდ, 2014 წელს ათი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორის წილმა საქართველოს მთლიან საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში 68 პროცენტი შეადგინა. უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორებია თურქეთი (1966 მლნ. აშშ დოლარი), აზერბაიჯანი (1182 მლნ. აშშ დოლარი) და რუსეთი (853 მლნ. აშშ დოლარი). [5]

ქვეყნის ექსპორტის გაზრდის მიზნით საჭიროა მისი ფინანსური მხარდაჭერა. კერძოდ, უნდა ჩამოყალიბდეს საქსპორტო წარმოებისა და საქსპორტო ოპერაციების

ცხრილი №3. უმსხვილესი სასაქონლო პოზიციები საქართველოს ექსპორტში

დასახელება	2010 წელი	2011 წელი	2012 წელი	2013 წელი	2014 წელი
ექსპორტი, სულ	1 677 472	2 189 136	2 377 455	2 908 499	2 861 191
% - ში	100%	100%	100%	100%	100%
მათ შორის:					
მსუბუქი ავტომობილები	227 360	450 297	587 296	703 862	517 787
% - ში	14%	21%	25%	24,2%	18,1%
ფეროშენადნობები	263 966	254 911	260 478	299 898	285 752
% - ში	16%	12%	11%	7,9%	10%
სასუქები მინერალური ან ქიმიური, აბოტოვანი	84 155	144 091	137 221	130576	137 622
% - ში	5%	7%	6%	4,5%	4,8%
ოქრო დაუმუშავებელი ან ნახევრადდამუშავებული	117 647	109 890	87 977		
% - ში	7%	5%	4%		
კაკალი სხვა, ახალი ან გამხმარი	75 134	130 086	83 659	166 713	183 399
% - ში	4%	6%	4%	5,7%	6,4%
ეთილის სპირტი არადენატურირებული, სპირტის კონცენტრაციით 80 მოც. %-ზე ნაკლები, სპირტიანი სასმელები	55 705	67 852	80 027	99 866	95 190
% - ში	3%	3%	3%	3,4%	3,3%
ყურძნის ნატურალური ღვინოები	41 138	54 103	64 871	127 851	180 722
% - ში	2%	2%	3%	4,4%	6,3%
მინერალური და მტკნარი წყლები	36 917	47 607	59 341	106 884	137 124
% - ში	2%	2%	2%	3,7%	4,8%
მადნები და კონცენტრატები სპილენძის	74 504	85 135	53 535	161 632	248 090
% - ში	4%	4%	2%	5,6%	8,7%
დანარჩენი საქონელი	693 704	838 995	910 987	1 066 611	919 705
% - ში	41%	38%	38%	36,7%	36,5%

დამღვევისა და დაკრედიტების სისტემა. ამასთან დასავლეთის ბაზარზე დამკვიდრებისათვის, საქართველოში წარმოებული პროდუქციის ხარისხის, საქართველო პოტენციალისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება პრიორიტეტულ მიმართულებად უნდა იქნეს მიჩნეული. აუცილებელია ისეთი ღონისძიებების განხორციელება, რომელიც ადგილობრივ წარმოებაში თანამედროვე ტექნოლოგიების, მანქანა-დანადგარების დანერგვაზე იქნება მიმართული. არასახარბიელოა საქართველოს ექსპორტი იმპორტთან შედარებით. თუმცა იმპორტის სტრუქტურაში უმნიშვნელო ხვედრითი წილითაა წარმოდგენილი ტექნოლოგიები და მანქანა-მოწყობილობები. აღსანიშნავია, რომ საქართველოში იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურა უფრო მეტად

უნდა იყოს ქვეყნის საწარმოო ძალთა განვითარებაზე ორიენტირებული, რაც საქართველო ბაზის განვითარების საფუძველია. ამისათვის ადგილობრივი წარმოების განვითარება უპირველეს პრიორიტეტად უნდა განისაზღვროს და განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს იმ დარგებს, რომლებსაც შეუძლიათ სერიოზული საქართველო შემოსავლები მოუტანოს ჩვენს ქვეყანას. საქართველოში შემოდის ბევრი ისეთი პროდუქცია, რომელთა წარმოებაც საქართველოში შეიძლება და არანაკლები ხარისხით.

მსგავსი ტენდენციები შენარჩუნებულია 2015 წელსაც. პირველი კვარტლის მონაცემების მიხედვით სავაჭრო ბრუნვამ შეადგინა 2 279 მლნ. აშშ დოლარი, აქედან იმპორტის მოცულობა - 1776 მლნ. აშშ დოლარი, ექსპორტი

- 503 მლნ. აშშ დოლარი, შესაბამისად სავაჭრო ბრუნვა კვლავ დეფიციტურია და სალდო 1273 მლნ. აშშ დოლარს შეადგენს. საგარეო ვაჭრობის ძირითადი სასაქონლო სტრუქტურის ანალიზი პირველი კვარტლის მიხედვით გვიჩვენებს, რომ ქვეყნის ექსპორტი კვლავ ძირითადად მოდის მსუბუქი ავტომობილების, ფეროშენადნობების და მადნებისა და სპილენძის კონცენტრატების, ხოლო იმპორტი ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების, მსუბუქი ავტომობილებისა და სამკურნალო საშუალებების ხარჯზე. შენარჩუნებულია აგრეთვე ძირითადი სავაჭრო პარტნიორების წარმომადგენლობაც. აღსანიშნავია, რომ გაიზარდა როგორც ექსპორტის, ისევე იმპორტის მოცულობა რუსეთში, 2014 წელს ათი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორის წილმა საქართველოს მთლიან საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში 68 პროცენტი შეადგინა. უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორებია თურქეთი (1966 მლნ. აშშ დოლარი), აზერბაიჯანი (1182 მლნ. აშშ დოლარი) და რუსეთი (853 მლნ. აშშ დოლარი). ამ სამი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნის წილი საქართველოს მთლიან ბრუნვაში შეადგენს შესაბამისად 17,2; 10,3 და 7,4 პროცენტს.[6]

ევროკავშირთან სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობათა მნიშვნელობა

საქართველოსათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობათა გაზრდას ევროკავშირთან. ეს ბაზარი ერთ-ერთი უდიდესია მსოფლიოში, მასზე მოდის მსოფლიო ვაჭრობის დაახლოებით 20%. საქართველოს ექსპორტს ევროკავშირში მზარდი ტენდენცია ახასიათებს, მაგრამ იმპორტის მოცულობასთან შედარებით უმნიშვნელოა, რაც მკვეთრად გამოხატული უაროფითი ბალანსით ხასიათდება. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციისა და ინტეგრაციის პირობებში საქართველოსათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ევროკავშირთან სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების მასშტაბების გაზრდას. მით უფრო როცა საქართველოს სტრატეგიულ და სავაჭრო-ეკონომიკურ ინტერესში შედის ევროკავშირის წევრობისკენ სვლა. მნიშვნელოვანია აგრეთვე, ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკის პირობებში, ევროკავშირთან ბაზრების ორმხრივ დონეზე გახსნა. არნიშნულს აქვს როგორც დადებითი ისე უარყოფითი მხარეები, მაგრამ პერსპექტივაში, გრძელვადიან პერიოდში საქართველო აუცილებლად მოიგებს. ორმხრივი ეკონომიკური საზღვრების გახსნა ხელს შეუწყობს საქსპორტო ბაზრის დივერსიფიკაციას და შეამცირებს ქვეყნის დამოკიდებულობას ცალკეულ ბაზრებზე. ევროკავშირის დიდ ბაზარზე საქართველოს ექსპორტის უმნიშვნელო მოცულობის გათვალისწინებით ქართული პროდუქციის იმპორტი არანაირ საფრთხეს არ შეუქმნის ევროკავშირის შიდა ბაზარს. საქართველოს ჩართვა ევროპის სავაჭრო-ეკონომიკურ სივრცეში, კი ხელს შეუწყობს ქვეყნის სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის რიგი დარგების კონკურენტუნარიანობის ზრდას მსოფლიო ბაზარზე, საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, ქვეყანაში საშუალო ფენის გაძლიერებას, ეკონომი-

კურ და სამართლებრივ სფეროში ევროპული ნორმების დამკვიდრებას, სტანდარტებთან და სხვა არასატარიფო ბარიერებთან დაკავშირებული საკითხების დარეგულირებას. ყველაფერი ეს ხელს შეუწყობს ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების გაზრდას, რაც თავის მხრივ გაზრდის სავაჭრო თანამშრომლობას განვითარებულ ქვეყნებთან.

2015 წელს საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ ევროკავშირის ქვეყნებთან 3165 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელზე 6 პროცენტით მეტია. აქედან ექსპორტი 646 მლნ. აშშ დოლარი იყო (4 პროცენტით მეტი), ხოლო იმპორტი 2518 მლნ. აშშ დოლარი (6 პროცენტით მეტი). საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში ამ ქვეყნების წილმა 32 პროცენტი შეადგინა, მათ შორის ექსპორტში 29 პროცენტი და იმპორტში 33 პროცენტი (2014 წელს შესაბამისად 26, 22 და 28 პროცენტი). ევროკავშირის ქვეყნებზე მოდიოდა სავაჭრო დეფიციტის 34 პროცენტი (2014 წელს 30 პროცენტი).[6]

ევროკავშირთან ბაზრების ორმხრივ დონეზე გახსნას აქვს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები, მაგრამ გრძელვადიან პერსპექტივაში საქართველო აუცილებლად მოიგებს. იგი ხელს შეუწყობს საქართველოს საქსპორტო ბაზრის დივერსიფიკაციას და შეამცირებს ქვეყნის დამოკიდებულობას ცალკეულ ბაზრებზე, მით უმეტეს, რომ ქართული პროდუქციის იმპორტი არანაირ საფრთხეს არ შეუქმნის ევროკავშირის შიდა ბაზარს. თვით საქართველოსთვის ევროპის სავაჭრო-ეკონომიკურ სივრცეში ჩართვა მსოფლიო ბაზარზე სოფლის მეურნეობის, მრეწველობისა და რიგი დარგების კონკურენტუნარიანობის გაზრდის წინაპირობაა. ქვეყნის ექსპორტის გაზრდის მიზნით საჭიროა მისი ფინანსური მხარდაჭერა. კერძოდ, უნდა ჩამოყალიბდეს საქსპორტო წარმოების, საქსპორტო ოპერაციების დაზღვევისა და დაკრედიტების სისტემა. ამასთან, დასავლეთის ბაზარზე დამკვიდრებისათვის, საქართველოში წარმოებული პროდუქციის ხარისხის, საქსპორტო პოტენციალისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება პრიორიტეტულ მიმართულებად უნდა იქცეს. ასევე, აუცილებელია ისეთი ღონისძიებების განხორციელება, რომლებიც წარმოებაში თანამედროვე ტექნოლოგიების, მანქანა-დანადგარების დანერგვაზე იქნება მიმართული. საქართველოში შემოდის ბევრი ისეთი პროდუქცია, რომელთა წარმოება საქართველოსაც შეუძლია. მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკას, როგორც ექსპორტის ხელშეწყობის მნიშვნელოვან ბერკეტს.

საქართველო ევროპულ ფასეულობებზე ორიენტირებული ქვეყანაა და ევროპისაკენ სწრაფვის ისტორია, ჯერ კიდევ, შუა საუკუნეებიდან იწყება. ყველაზე პროგრესულად ითვლება ის გზა, რომელიც ევროკავშირში შეგვიყვანს და განვითარებული ეკონომიკისა და ცხოვრების მაღალი დონის მიღწევის მტკიცე გარანტი იქნება. იმავდროულად ეს არის ხანგრძლივი და ძნელად გასავლელი გზა, ვინაიდან ევროკავშირში პოსტკომუნისტური ქვეყნების გაერთიანება გულისხმობს მათ საფუძვლიან მომზადებას, საზოგადოებრივი

ცხოვრების უკლებლივ ყველა სფეროში სათანადო პირობების შექმნას და მათზე დაყრდნობით სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში გარღვევის განხორციელებას.

ევროკავშირში ინტეგრაცია საქართველოს ნებისმიერი ხელისუფლების პრიორიტეტულ სტრატეგიული ამოცანა უნდა იყოს. აუცილებელია ამგვარი ინტეგრაციისათვის შესაბამისი თეორიული ბაზის მომზადება, რომელიც შეიძლება შემდეგ

ასპექტებს მოიცავდეს: ეკონომიკა, პოლიტიკა (სახელმწიფო, სამართალი, საზოგადოება), სოციალური სფერო, კულტურა, რელიგია და ეკლესია, ეროვნული საკითხი, ავტონომიები.

საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში სისტემური რეფორმების გატარებით საქართველომ უნდა მოახერხოს რეგიონული ლიდერის ადგილის დაკავება და გამყარება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასლამაზიშვილი ნ. (2003), საგარეო ვაჭრობა, თბილისი.
2. გელაშვილი მ. (2009), მაკროეკონომიკა, თბილისი.
3. გელაშვილი მ. (2012), საინვესტიციო პოლიტიკა, თბილისი.
4. Michael P., Todaro, Stephen C., Smith (2008), Economic Development.
5. http://www.government.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=132&info_id=985.
6. http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=136&lang=geo.

GLOBALIZATION CHALLENGES AND GEORGIAN TRADE RELATIONS

MADONA GELASHVILI

Doctor of Economics, Associate Professor of Sokhumi State University, Georgia

KEYWORDS: GLOBALIZATION, TRADE PARTNERS, EU, TRADE RELATIONS, EXPORT, IMPORT, TRADE TURNOVER

SUMMARY

At current stage, deepening of the trade & economic relations with the developed countries is of greater significance than with the countries at the same development level. This is mostly caused by the increasing technological dependence on the developed countries. For the developing and transition economies it is of critical significance to attract foreign investments providing the basis for economic development, exports growth and integration into the world trade and economics.

To evaluate the directions of the foreign trade relations of Georgia, the work offers discussion of the foreign trade turnover, export & import, the largest trade partner countries, the largest groups of import and export goods and other indicators. Georgian government supports the idea of export-

oriented policies. Reduction of import tariffs and liberal local policies of recent years is best suitable for such approach. Export-oriented policies imply entry to the foreign markets and improvement of situation, with respect of production and costs in domestic export sector. Both of these aspects are subject of trade agreements, determining the conditions for opening markets for one another by the trade partners. And such negotiations deal not only with the tariff and non-tariff barriers but legislation regulating and forming the markets in general, as well.

Trade policies of a country comprise significant part of the economic politics, as exports promotion is associated with economic growth, especially, where the trade partner, e.g., such as EU, implements the policies oriented towards foreign markets.